

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κληρονομικό δίκαιο του Αστικού Κώδικα είναι κατά γενική ομολογία το δυσκολότερο τμήμα του αστικού μας δικαίου. Αυτό οφείλεται εν πολλοίς στο ότι κατά τη σύνταξη του προσχεδίου του κώδικα ο εισηγητής του διαγράμματος του σχετικού «βιβλίου» και της αιτιολογικής έκθεσης *Γεώργιος Μπαλής* έλαβε ως πρότυπα, εκτός από το μέχρι τότε ισχύον στη χώρα μας βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, τον γερμανικό και τον γαλλικό κώδικα, οι οποίοι ακολουθούν όμως εντελώς διαφορετικά συστήματα ρύθμισης των κληρονομικών σχέσεων. Συνέπεια τούτου ήταν η συμπερίληψη στο κείμενο του ΑΚ διατάξεων αντιφατικών ή αλληλοσυγκρουόμενων μεταξύ τους με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα εκείνες των άρθρων 1826 και 1830, που ρυθμίζουν τη διαδοχή βαθμών και την προσαύξηση της νόμιμης μοίρας.

Στρυφή είναι η ρύθμιση και άλλων θεμάτων, όπως η νομοτεχνική κατάστρωση του δικαίου της νόμιμης μοίρας, η σχέση των καταλογιστέων προς τις συνεισενεκτές παροχές του διαθέτη κατά τον υπολογισμό της νόμιμης μοίρας των κατιόντων του κ.ά. Μερικές από τις ρυθμίσεις αυτές έχουν χαρακτηριστεί κατά καιρούς από τη νομολογία και τη θεωρία ως «βαρύς σταυρός των νομικών», «γρίφος για δυνατούς λύτες», «το καλύτερο νομοθετικό παράδειγμα προς αποφυγή μιμήσεως», «τα oligότερον σαφή μέρη του ΑΚ» κλπ.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η εφαρμογή των διατάξεων του κληρονομικού δικαίου του ΑΚ στην πράξη δεν μπορεί να επιτευχθεί με απλή «γραμματική» ερμηνεία του κειμένου τους. Πρέπει να προηγηθεί συστηματική και τελολογική ερμηνεία τους με βάση τους κανόνες της μεθοδολογίας του δικαίου: Να αρθούν οι αντινομίες, να πληρωθούν τα κενά και να διευθετηθούν οι πραγματικές ή φαινομενικές συγκρούσεις που εμφανίζονται μεταξύ ορισμένων ρυθμίσεων. Μόνο τότε θα μπορέσει ο νέος νομικός, στον οποίο κυρίως απευθύνεται το παρόν βιβλίο, αλλά και ο νομικός της πράξης, να κατανοήσουν το εσωτερικό σύστημα του κληρονομικού μας δικαίου και να συνειδητοποιήσουν την κοινωνική λειτουργία που καλείται αυτό να επιτελέσει.

Ένας άλλος λόγος, που κατέστησε επιβεβλημένη τη συγγραφή του παρόντος έργου, ήταν η θέσπιση επ' εσχάτων της νέας νομοθεσίας για το σύμφωνο συμβίωσης (ν. 4356/2015), η οποία επέκτεινε τον θεσμό αυτόν και στα ομόφυλα ζευγάρια,

ενώ παράλληλα αναβάθμισε τις έννομες συνέπειές του σε τέτοιον βαθμό, ώστε αυτές να προσεγγίζουν σημαντικά τον γάμο. Η συνέπεια είναι ότι στον επιζώντα σύντροφο, που κατάρτισε σύμφωνο συμβίωσης στο πλαίσιο του παραπάνω νόμου, αναγνωρίζεται από το άρθρο 8 αυτού εξ αδιαθέτου κληρονομικό δικαίωμα καθώς και δικαίωμα νόμιμης μοίρας στην κληρονομία του συντρόφου του, ανάλογο με αυτό του συζύγου, ενόψει της πρόβλεψης ότι ως προς το κληρονομικό δικαίωμα των μερών του συμφώνου εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΑΚ που αφορούν τους συζύγους.

Θεωρώ χρήσιμο να τονίσω ότι το βιβλίο αυτό δεν επιδιώκει (και δεν πρέπει) να υποκαταστήσει το συστηματικό εγχειρίδιο του κληρονομικού δικαίου, αλλά να το συμπληρώσει και να το συνδέσει με την καθημερινή ζωή και τη δικαστηριακή πράξη. Άλλωστε, πολλά από τα πρακτικά θέματα της συλλογής έχουν διατυπωθεί με βάση υποθέσεις που κρίθηκαν από τα δικαστήρια ή ζητήματα που απασχόλησαν τη θεωρία. Με άλλα λόγια, το παρόν πόνημα πρέπει να θεωρηθεί ως συμπλήρωμα και όχι ως υποκατάστατο του πανεπιστημιακού συγγράμματος ή του εγχειριδίου.

Κατά τη συγγραφή του βιβλίου είχα την πολύτιμη συνεργασία της *Στυλιανής Κόικα*, Δικηγόρου-LL.M. Αστικού Δικαίου, η οποία επιπροσθέτως συνέταξε το ευρετήριο και επιμελήθηκε τη διόρθωση των δοκιμίων. Την ευχαριστώ θερμά και από τη θέση αυτή. Ευχαριστίες οφείλω επίσης στη *Διαμάντω Χαλβατζόγλου* και τους άλλους άξιους συνεργάτες του εκδοτικού οίκου «Π.Ν. Σάκκουλας» για την άψογη συνεργασία μας και την καλαίσθητη εμφάνιση του βιβλίου.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

Απόστολος Σ. Γεωργιάδης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΠΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Προσαύξηση χρόνου σε περίπτωση χρησικτησίας – Μεταγραφή επί ακινήτων

1 | Προσαύξηση χρόνου ή διαδοχή στη χρησικτησία

Ο Κ είχε αγοράσει το έτος 2000 από τον Α νομότυπα ένα ακίνητο. Το έτος 2006 ο Κ πληροφορήθηκε ότι ο Α δεν ήταν κύριος του ακινήτου, αποφάσισε όμως να συνεχίσει να ασκεί τη νομή, ελπίζοντας να αποκτήσει κάποια στιγμή την κυριότητα με χρησικτησία. Ο Κ απεβίωσε ένα χρόνο αργότερα, το έτος 2007, και κληρονομήθηκε εξ αδιαθέτου από τον υιό του Β, τον οποίο είχε ενημερώσει ήδη από το έτος 2006 σχετικά με τα όσα είχε πληροφορηθεί για την κυριότητα του συγκεκριμένου ακινήτου. Το έτος 2012 ο αληθής κύριος του ακινήτου Χ άσκησε διεκδικητική αγωγή κατά του Β, ο οποίος εν τω μεταξύ είχε προβεί σε αποδοχή της κληρονομίας του Κ και μεταγραφή της αποδοχής αυτής, με αίτημα την αναγνώριση της κυριότητάς του επί του κληρονομιαίου ακινήτου και την απόδοση αυτού.

ΕΡΩΤΗΜΑ

Θα ευδοκιμήσει η αγωγή του Χ κατά του Β; Θα μπορούσε ο Β ενδεχομένως να την αντικρούσει και, αν ναι, με ποιον λόγο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. Για το κληρονομητό της τακτικής χρησικτησίας υπάρχει αμφισβήτηση. Κατά την κρατούσα γνώμη, ο ΑΚ υιοθέτησε, προκειμένου για την καθολική διαδοχή στην τακτική χρησικτησία, την προσαύξηση χρόνου. Από το γράμμα της ΑΚ 1051, κατά την οποία ο καθολικός διάδοχος στη νομή «μπορεί να συνυπολογίσει τον δικό του χρόνο χρησικτησίας στον χρόνο χρησικτησίας του δικαιοπαρόχου», συνάγεται – κατά την άποψη αυτή – ότι ο καθολικός διάδοχος μπορεί απλώς να συνυπολογίσει

2 | Επαγωγή της κληρονομίας – Υπεισέλευση κληρονόμου στις έννομες σχέσεις του κληρονομούμενου – Αποδοχή κληρονομίας επί ακινήτου

Ο Κ πώλησε τον Ιανουάριο του 2010 ένα ακίνητο στον Α. Δύο μήνες αργότερα, τον Μάρτιο του 2010, απεβίωσε ο Κ χωρίς να αφήσει διαθήκη, ενώ πλησιέστεροι συγγενείς του κατά τον χρόνο του θανάτου του ήταν ο υιός του Β και η κόρη του Γ. Τον Απρίλιο του 2010 οι Β και Γ, ως μοναδικοί εξ αδιαθέτου κληρονόμοι του Κ, προέβησαν σε αποδοχή της κληρονομίας, η οποία περιελάμβανε και το ακίνητο που είχε πωληθεί στον Α, και κατόπιν στη μεταγραφή της εν λόγω αποδοχής. Τον Μάιο του 2010 ο Α προέβη και αυτός στη μεταγραφή του πωλητήριου συμβολαίου του ακινήτου και άσκησε διεκδικητική αγωγή κατά των Β και Γ, οι οποίοι αρνούνται να του αποδώσουν το ακίνητο.

ΕΡΩΤΗΜΑ

Είναι βάσιμη η διεκδικητική αγωγή του Α κατά των Β και Γ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. Στο υπό κρίση πρακτικό θέμα το ζήτημα που ανακύπτει είναι τι συμβαίνει στην περίπτωση κατά την οποία η μεταγραφή του συμβολαίου μεταβίβασης της κυριότητας ακινήτου από τον αγοραστή του λαμβάνει χώρα μετά τον θάνατο του μεταβιβάσαντος, και ειδικότερα μετά τη μεταγραφή της αποδοχής της κληρονομίας από τον κληρονόμο, ζήτημα που απασχόλησε και τη νομολογία. Το θέμα αυτό προέκυψε διότι ο ΑΚ δεν περιέλαβε για την εν ζωή μεταβίβαση της κυριότητας ακινήτου διάταξη αντίστοιχη με την ΑΚ 1199, που προβλέπει την αναδρομική ενέργεια της μεταγραφής της αποδοχής της κληρονομίας από τον κληρονόμο.

2. Το θέμα έλυσε τελικώς ο ΑΠ υπέρ της άποψης ότι η μεταγραφή του μεταβιβαστικού συμβολαίου μπορεί να γίνει και μετά τον θάνατο του μεταβιβάσαντος, ακόμη δε και μετά την εκ μέρους των κληρονόμων μεταγραφή της δήλωσής τους περί αποδοχής της κληρονομίας, αρκεί βέβαια να μην έχει προηγηθεί για το ίδιο ακίνητο άλλη μεταγραφή τίτλου μεταβιβαστικού της κυριότητας υπέρ τρίτου προσώπου (ΑΠ 73/2004 ΕλλΔνη 45, 1047· ΑΠ 942/2000 ΕλλΔνη 42, 137). Αυτό διότι ο δικαιούχος από την εν ζωή πώληση ή δωρεά είναι ειδικός διάδοχος του κληρονομούμενου και όχι του κληρονόμου, ενώ ο τελευταίος δεν αποκτά με την κληρονομική διαδοχή περισσότερα δικαιώματα επί του ακινήτου από όσα είχε ο ίδιος ο κληρονομούμενος (βλ. Γεωργιάδη, Κληρονομικό, § 38 αρ. 7 σημ. 16 και αρ. 45).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΔΙΑΔΟΧΗ ΑΠΟ ΔΙΑΘΗΚΗ

Όροι κύρους της διαθήκης – Ικανότητα για σύνταξη διαθήκης – Είδη διαθήκης – Ανάκληση διαθήκης – Απώλεια και ανασύσταση διαθήκης – Προϋποθέσεις εγκυρότητας του περιεχομένου της διαθήκης – Άκυρη διαθήκη – Ακυρώσιμη διαθήκη – Ερμηνεία διαθηκών – Εγκατάσταση κληρονόμου – Υποκατάσταση και προσαύξηση στην εκ διαθήκης διαδοχή – Αιρέσεις και προθεσμίες στη διαθήκη – Παράνομες και ανήθικες αιρέσεις – Ρήτρα εκπτώσεως σε διαθήκη – Αποκλήρωση υπό ευρεία έννοια – Εκτελεστής διαθήκης

3 | **Ανικανότητα για σύνταξη διαθήκης – Στερητική δικαστική συμπαράσταση του διαθέτη – Χρόνος άρσης ανικανότητας για σύνταξη διαθήκης**

Ο άγαμος και άτεκνος Κ, ο οποίος είχε πλησιέστερους συγγενείς τους αδελφούς του Β και Γ, συνέταξε στις 10.3.2002 νομότυπη ιδιόγραφη διαθήκη, με την οποία εγκατέστησε μοναδικό κληρονόμο του τον φίλο του Φ. Το 2004 ο Κ παρουσίασε συμπτώματα διανοητικής διαταραχής, η οποία τον εμπόδιζε να φροντίζει μόνος για τις υποθέσεις του. Για τον λόγο αυτό τα αδέρφια του Β και Γ υπέβαλαν σχετική αίτηση και ο Κ τέθηκε σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση με τελεσίδικη δικαστική απόφαση.

Έξι χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα στις 10.6.2010, υποβλήθηκε στο δικαστήριο αίτηση για άρση της δικαστικής συμπαράστασης του Κ, με την αιτιολογία ότι είχαν πλέον εκλείψει τα συμπτώματα της διανοητικής διαταραχής του τελευταίου και άρα τα αίτια που οδήγησαν στην υποβολή του σε δικαστική συμπαράσταση. Ύστερα από την έκδοση οριστικής απόφασης, σύμφωνα με την οποία άρθηκε η δικαστική συμπαράσταση, ο Κ συνέταξε τον Σεπτέμβριο του έτους 2010 δεύτερη ιδιόγραφη διαθήκη, με την οποία εγκατέστησε μοναδικούς κληρονόμους του τους δύο αδελφούς του Β και Γ. Προτού όμως η απόφαση

περί άρσεως της δικαστικής συμπαράστασης του Κ καταστεί τελεσίδικη, αυτός απεβίωσε τον Ιανουάριο του 2011.

ΕΡΩΤΗΜΑ Ι

Πώς θα διαμορφωθεί η κληρονομική διαδοχή του Κ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. Η ικανότητα για σύνταξη διαθήκης αποτελεί προϋπόθεση του κύρους της ως δικαιοπραξίας και πρέπει να συντρέχει καθ' όλη τη διάρκεια της σύνταξής της (πρβλ. και ΑΚ 1719 σε συνδ. με 1718). Σύμφωνα, λοιπόν, με την ΑΚ 1719 αρ. 2, ανίκανοι να συντάσσουν διαθήκη είναι, μεταξύ άλλων, και όσοι βρίσκονται σε δικαστική συμπαράσταση με πλήρη στέρηση της ικανότητας να συντάσσουν διαθήκη. Σύμφωνα, μάλιστα, με το εδ. β' της διάταξης αυτής, η ανικανότητα αρχίζει από τη στιγμή που υποβλήθηκε η αίτηση ή συντάχθηκε η πράξη για την αυτεπάγγελτη εισαγωγή της υπόθεσης προς συζήτηση, εφόσον επακολούθησε η έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης που δέχθηκε την αίτηση και κήρυξε τη δικαστική συμπαράσταση. Με άλλα λόγια, τα αποτελέσματα της ανικανότητας τελούν υπό τη διαλυτική αίρεση της τελεσίδικης απόρριψης της αίτησης ή της πράξης. Αν η αίτηση ή η πράξη απορριφθεί τελεσίδικα, η τυχόν συνταχθείσα μετά την υποβολή της διαθήκη είναι έγκυρη (*Γεωργιάδης, Κληρονομικό, § 11 αρ. 24*).

2. Εν προκειμένω, από τα πραγματικά περιστατικά προκύπτει ότι ο Κ, όταν συνέταξε την πρώτη του διαθήκη στις 10.3.2002, δεν βρισκόταν σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης και, επομένως, η διαθήκη αυτή ήταν έγκυρη. Ο Κ, σύμφωνα με την ΑΚ 1719 εδ. β', κατέστη ανίκανος να συντάσσει διαθήκη από τότε που τα αδέρφια του Β και Γ υπέβαλαν αίτηση στο δικαστήριο, προκειμένου ο αδελφός τους να τεθεί σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, δηλαδή από το έτος 2004, οπότε ο Κ παρουσίασε συμπτώματα διανοητικής διαταραχής που τον εμπόδιζε να φροντίζει μόνος για τις υποθέσεις του.

3. Στις 10.6.2010 όμως, υποβλήθηκε στο δικαστήριο αίτηση για άρση της δικαστικής συμπαράστασης του Κ, με την αιτιολογία ότι είχαν εκλείψει πλέον τα συμπτώματα διανοητικής διαταραχής του τελευταίου. Μετά την υποβολή της αίτησης αυτής, εκδόθηκε οριστική απόφαση περί άρσεως της δικαστικής συμπαράστασης και ο Κ συνέταξε νέα διαθήκη τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, με την οποία ανακαλούσε την προγενέστερη διαθήκη του, καθώς το περιεχόμενο της δεύτερης διαθήκης ήταν αντίθετο με αυτό της εγκατάστασης του Φ ως μοναδικού κληρονόμου του Κ στην από 10.3.2002 διαθήκη του (πρβλ. ΑΚ 1764 § 1). Ωστόσο, ο

Κ απεβίωσε προτού η απόφαση για άρση της δικαστικής συμπαράστασης καταστεί τελεσίδικη.

4. Σύμφωνα με την ΑΚ 1720 εδ. β', το αποτέλεσμα της παύσης της ανικανότητας για σύνταξη διαθήκης ανατρέχει στο παρελθόν και συγκεκριμένα στο χρονικό σημείο κατά το οποίο υποβλήθηκε η αίτηση ή εκδόθηκε η πράξη για άρση της δικαστικής συμπαράστασης, εφόσον εκδοθεί τελεσίδικη δικαστική απόφαση με την οποία διατάσσεται η άρση. Κατά την ίδια διάταξη, αν ο κληρονομούμενος συνέταξε διαθήκη μετά την υποβολή της αίτησης για την άρση της δικαστικής συμπαράστασης και η άρση όντως έγινε σύμφωνα με την αίτηση, αλλά ο διαθέτης απεβίωσε πριν από την τελεσίδικια της απόφασης, το κύρος της εν τω μεταξύ συνταχθείσας διαθήκης του δεν θίγεται. Συμπερασματικά, οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά, προκειμένου να σωθεί το κύρος της διαθήκης κατά την ΑΚ 1720 εδ. β', είναι οι εξής: α) Η διαθήκη να συντάχθηκε μετά την έναρξη της διαδικασίας άρσης της δικαστικής συμπαράστασης· β) να μεσολάβησε ο θάνατος του συμπαραστατούμενου στο χρονικό διάστημα από την έκδοση της οριστικής απόφασης που δέχεται την άρση της δικαστικής συμπαράστασης μέχρι την τελεσίδικια της· γ) να εκδόθηκε στη συνέχεια τελεσίδικη δικαστική απόφαση, η οποία δέχεται την άρση της δικαστικής συμπαράστασης (Γεωργιάδης, ό.π., αρ. 32-34).

5. Στο παρόν πρακτικό θέμα συντρέχουν και οι τρεις ανωτέρω προϋποθέσεις, καθώς ο Κ συνέταξε τη δεύτερη διαθήκη του τον Σεπτέμβριο του 2010, χρονικό σημείο κατά το οποίο είχε ήδη εκδοθεί οριστική απόφαση που δεχόταν την άρση της δικαστικής συμπαράστασης, ενώ απεβίωσε τον Ιανουάριο του έτους 2011, προτού η ανωτέρω απόφαση προλάβει να καταστεί τελεσίδικη. Συνεπώς, η δεύτερη διαθήκη του Κ ήταν έγκυρη, με αποτέλεσμα να ανακαλείται η από 10.3.2002 ιδιόγραφη διαθήκη του που εναντιώνεται σε αυτήν και ο Κ να κληρονομείται από τους αδελφούς του Β και Γ κατ' ισομοιρίαν (βλ. και ΑΚ 1804).

ΕΡΩΤΗΜΑ ΙΙ

Πώς θα διαμορφωνόταν η κληρονομική διαδοχή του Κ στην υποθετική περίπτωση, κατά την οποία τα συμπτώματα της ασθένειάς του δεν είχαν παντελώς εκλείψει και ο τελευταίος συνέταξε τη δεύτερη διαθήκη του ευρισκόμενος σε «διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Διαφορετικά θα είχαν τα πράγματα, στην υποθετική περίπτωση που τα συμπτώματα της ασθένειάς του Κ δεν είχαν εκλείψει και δεν είχε υποβληθεί αίτηση για την άρση της δικαστικής συμπαράστασης κατά τον χρόνο σύνταξης της δεύ-

τερης διαθήκης του, αλλά αυτός έπασχε από διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του. Στην περίπτωση αυτήν, η δεύτερη διαθήκη του Κ θα ήταν άκυρη λόγω της συνδρομής του λόγου της ΑΚ 1719 εδ. α' αρ. 3 και αυτός θα κληρονομείτο από τον φίλο του Φ δυνάμει της από 10.3.2002 ιδιόγραφης διαθήκης του. Και τούτο διότι, όταν η δικαστική συμπαράσταση δεν επιδρά στο κύρος της διαθήκης σύμφωνα με όσα αναλύθηκαν ανωτέρω υπό 1.4., δεν αποκλείεται να επέρχεται ακυρότητα συνεπεία της συνδρομής άλλου λόγου ανικανότητας, συνήθως αυτού που προβλέπεται στην ΑΚ 1719 εδ. α' αρ. 3 (Γεωργιάδης, ό.π., αρ. 35), όπως συμβαίνει και στην περίπτωση μας.

4 | Στοιχεία κύρους ιδιόγραφης διαθήκης – Χρονολογία και υπογραφή – Σύνταξη σε περισσότερα αντίτυπα - Ειδική ανάκληση ιδιόγραφης διαθήκης – Συνέπειες καταστροφής ενός από τα περισσότερα αντίτυπα - Εκ νέου σύνταξη ιδιόγραφης διαθήκης

Ο άτεκνος Κ είναι βαριά άρρωστος και τη φροντίδα του έχουν αναλάβει η σύζυγός του Σ και η αποκλειστική νοσοκόμος Ε. Επειδή αισθάνεται τον θάνατό του να πλησιάζει και για να είναι σίγουρος ότι η τελευταία του βούληση θα γίνει σεβαστή, ο Κ αποφασίζει να συντάξει ιδιόγραφη διαθήκη σε δύο αντίτυπα με την παρεμβολή «χημικού χάρτου» (καρμπόν), χρησιμοποιώντας φύλλα χαρτιού με τυπωμένη τη διεύθυνση και το ονοματεπώνυμό του. Αφού θέσει ιδιοχείρως την ημερομηνία δίπλα από τη διεύθυνση, ο Κ συντάσσει το ακόλουθο κείμενο:

«Η διαθήκη μου:

1. Οι τραπεζικές μου καταθέσεις ύψους 300.000 ευρώ, οι οποίες συνιστούν και το σύνολο της περιουσίας μου, επιθυμώ να περιέλθουν στον φίλο μου Φ, ο οποίος μου έχει συμπαρασταθεί σε όλες τις δύσκολες στιγμές της ζωής μου, όντας σίγουρος πως η σύζυγός μου Σ μπορεί να ζήσει άνετα από την προσωπική της περιουσία.

2. Η αποκλειστική νοσοκόμος μου Ε επιθυμώ να λάβει το ποσό των 5.000 ευρώ ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες που μου έχει παράσχει κατά τις τελευταίες ημέρες της ζωής μου.

Κ.Α.»

Μετά τη σύνταξη της διαθήκης, ο Κ αισθάνεται άσχημα που δεν άφησε τίποτε στη σύζυγό του Σ. Γι' αυτό τον λόγο, ζητά από την Ε, η οποία είναι παρούσα, να καταστρέψει το ένα αντίτυπο που δημιουργήθηκε με την παρεμβολή του καρμπόν, ενώ ταυτόχρονα εκείνος, αναγράφοντας στο πρώτο αντίτυπο που βρίσκεται μπροστά του τη λέξη «Πρωτότυπο», διαγράφει την πρώτη διάταξη της διαθήκης του και από πάνω αναγράφει το εξής: «Το σύνολο των τραπεζικών μου καταθέσεων ύψους 300.000 ευρώ επιθυμώ να περιέλθει στη σύζυγό μου Σ». Έπειτα, και αφού η Ε έχει καταστρέψει ενώπιόν του το άλλο αντίτυπο, ο Κ τοποθετεί το δικό του αντίτυπο που φέρει τη λέξη «Πρωτότυπο» σε έναν κλειστό φάκελο, πάνω στον οποίο αναγράφει: «Μέσα σε αυτόν τον φάκελο βρίσκεται η διαθήκη μου». Κάτω από το ανωτέρω κείμενο θέτει την ημερομηνία και την υπογραφή του και μετά από λίγες ημέρες πεθαίνει.

ΕΡΩΤΗΜΑ

Πώς θα διαμορφωθεί η κληρονομική διαδοχή του Κ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. Εν προκειμένω, ο Κ με τη δεύτερη διαθήκη του εγκατέστησε τη σύζυγό του Σ κληρονόμο σε ολόκληρη την περιουσία του, που αποτελείται από τραπεζικές καταθέσεις ύψους 300.000 ευρώ, και την αποκλειστική νοσοκόμα Ε κληροδόχο στο μικρό, συγκριτικά με την υπόλοιπη περιουσία, ποσό των 5.000 ευρώ. Αυτό που μένει να εξετασθεί είναι αν όντως η πρώτη διαθήκη ανακλήθηκε από τη δεύτερη, αν δηλαδή το αντίγραφο που δημιουργήθηκε με καρμπόν και πάνω στο οποίο ο Κ ανέγραψε τη λέξη «Πρωτότυπο» επιφέροντας και κάποιες τροποποιήσεις, περιλαμβάνει τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για το κύρος μίας νέας ιδιόγραφης διαθήκης. Αν εκτιμηθεί ότι η πρώτη διαθήκη στην πραγματικότητα δεν ανακλήθηκε, τότε μοναδικός κληρονόμος του Κ θα καταστεί ο φίλος του Φ και η σύζυγός του Σ θα περιορισθεί στη νόμιμη μοίρα της, η οποία είναι 150.000 ευρώ (300.000 x 1/2, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 1821 και 1825 § 1 εδ. β' ΑΚ). Η Ε θα παραμείνει κληροδόχος του Κ στο ποσό των 5.000 ευρώ, με βεβαρημένο όμως τον Φ (ΑΚ 1967 § 2) και όχι τη Σ (βλ. ΑΚ 1829).

2. Σύμφωνα με την ΑΚ 1721, ιδιόγραφη διαθήκη είναι αυτή που γράφεται ολόκληρη με το χέρι του διαθέτη, χρονολογείται και υπογράφεται από αυτόν. Ο διαθέτης δικαιούται σε κάθε περίπτωση να συντάξει περισσότερα αντίτυπα της ίδιας διαθήκης. Ως αντίτυπα θεωρούνται και αυτά που προκύπτουν από την παρεμβολή «χημικού χάρτου» (καρμπόν) μεταξύ του πρώτου και των υπολοίπων. Το καθένα από τα αντίτυπα αυτά επέχει θέση πρωτοτύπου της μιας και μοναδικής διαθήκης (Γεωργιάδης, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρο 1721 αρ. 11).

3. Σύμφωνα με την ΑΚ 1765, η ιδιόγραφη διαθήκη μπορεί να ανακληθεί, αν ο διαθέτης καταστρέψει το έγγραφό της με πρόθεση ανάκλησης. Όπως οι λοιποί τρόποι ανάκλησης, έτσι και αυτός προϋποθέτει καταρχήν αυτοπρόσωπη ενέργεια του διαθέτη (ΑΚ 1768 σε συνδ. με 1716). Ωστόσο, γίνεται γενικά δεκτό ότι δεν απαιτείται ιδιόχειρη καταστροφή του εγγράφου της διαθήκης, αλλά αρκεί η πρωτοβουλία καταστροφής να προέρχεται από τον διαθέτη, ο οποίος μπορεί να χρησιμοποιήσει και τρίτο πρόσωπο ως όργανο, το οποίο τον βοηθά απλώς στη διενέργεια της υλικής πράξης καταστροφής του εγγράφου (Παντελίδου, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρο 1765 αρ. 2). Ωστόσο, η ΑΚ 1765 § 1 δεν εφαρμόζεται, αν η διαθήκη έχει συνταχθεί σε περισσότερα ισοδύναμα αντίτυπα που όλα επέχουν θέση πρωτοτύπου, όπως συμβαίνει στην ανωτέρω αναφερόμενη περίπτωση της παρεμβολής καρμπόν μεταξύ του πρώτου και των υπολοίπων, και η καταστροφή